

Prof. dr hab. Andrzej Gospodarowicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Powstanie i działalność Komitetu Nauk o Finansach Polskiej Akademii Nauk

1. Potrzeba powołania Komitetu Nauk o Finansach PAN i jego powstanie

W ostatnich kilkunastu latach na świecie doszło do zmian w dziedzinie nauk ekonomicznych. Tradycyjnie w ramach nauk ekonomicznych wyodrębniano dwie główne dyscypliny, którymi były: Ekonomia (*Economics*) i Zarządzanie (*Management*). Ostatnio z dyscypliny Ekonomia wyodrębniła się nowa dyscyplina: Finanse (*Finance*). W ślad za zmianami w strukturze dyscyplin naukowych nastąpiły zmiany w strukturze dydaktycznej. W wielu uczelniach na świecie występują trzy wydziały ekonomiczne: Ekonomii (*Economics*), Zarządzania (*Management lub Business Management*) oraz Finansów (*Finance*).

Przedstawiona powyżej zmiana jest efektem bardzo dynamicznego rozwoju nauk o finansach. Pierwszym faktem, który o tym świadczy, jest udział artykułów z nauk o finansach w 209-ciu najczęściej cytowanych artykułach z dziedziny nauk ekonomicznych w latach 1970-1999. Udział ten wynosi 23,44% (w latach 1995-1999 jest to nawet ponad 31%) i nauki o finansach są na pierwszym miejscu, na kolejnych ekonometria (19,14%), mikroekonomia (15,31%) oraz makroekonomia (14,35%).

Drugim faktem świadczącym o dynamicznym rozwoju nauki o finansach są przyznane Nagrody im. Nobla w dziedzinie nauk ekonomicznych. Nagrody te są przyznawane wtedy, co tradycyjne Nagrody Nobla, od 1969 roku. Spośród laureatów za osiągnięcia w nauce o finansach należy wymienić następujących profesorów: 1981 – James Tobin, 1985 – Franco Modigliani, 1990 – Harry Markowitz, Merton Miller, William Sharpe, 1997 – Robert Merton, Myron Scholes, 2002 – Daniel Kahneman, 2003 – Robert Engle, Clive Granger.

Finanse jako obszar badawczy i dydaktyczny w ramach nauk ekonomicznych obejmuje obecnie wiele subdyscyplin, takich jak: finanse publiczne i samorządowe, finanse przedsiębiorstw, finanse gospodarstw domowych, bankowość, ubezpieczenia oraz rynki finansowe. Nauki o finansach w ostatnich kilkunastu latach wykształciły swoją specyfikę metodyczną. Oznacza to, że metody stosowane w nauce o finansach mają swój własny rodowód. Nierzadko z tych metod korzystają inne dyscypliny w ramach nauk ekonomicznych. Stały się one również dyscypliną o charakterze multidyscyplinarnym, gdyż korzystają z dorobku takich dziedzin, jak: ekonomia, matematyka, psychologia, socjologia i kulturoznawstwo.

Rozwój nauki o finansach na świecie nie ominął Polski. W Polsce w okresie ostatnich dwudziestu lat nastąpił bardzo znaczący wzrost prac badawczych z zakresu finansów. Dotyczy to zarówno badań realizowanych w ramach rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, jak i projektów badawczych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dawniej przez KBN), Unię Europejską oraz instytucje finansowe.

W latach 1991–2006 kształcenie specjalistów z zakresu szeroko rozumianych finansów odbywało się w ramach kierunku finanse i bankowość. W roku 2006 dla tego kierunku ustalona została nowa nazwa: finanse i rachunkowość. Jest to obecnie najbardziej popularny kierunek na uczelniach i wydziałach ekonomicznych. Obecnie w Polsce funkcjonuje ponad 50 katedr z zakresu finansów, w których pracuje blisko 300 samodzielnych pracowników naukowych (profesorów i doktorów habilitowanych). Corocznie uczelnie i wydziały ekonomiczne organizują (często we współpracy z instytucjami finansowymi) około 30 konferencji naukowych. Jedną z najbardziej znaczących konferencji organizowana jest na zasadzie przechodniej od wielu lat we wrześniu przez kolejne ośrodki naukowe. Uczestniczą w niej przedstawiciele większości katedr z zakresu finansów. Na konferencji w Lublinie, która odbywała się w dniach 13–15 września 2006 r., na spotkaniu kierowników katedr ustalono, że należy podjąć starania o utworzenie Komitetu Badań nad Finansami Polskiej Akademii Nauk.

Na podstawie tego upoważnienia w dniu 26.10.2006 r. do prof. dra hab. Henryka Samsonowicza, członka rzecz. PAN i Przewodniczącego Wydziału I Nauk Społecznych PAN skierowane zostało pismo podpisane przez prof. Andrzeja Gospodarowicza, prof. Stanisława Owsiaka i prof. Jerzego Węclawskiego w sprawie utworzenia Komitetu Nauk o Finansach. Inicjatywę tę poparła ówczesna Przewodnicząca Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN prof. Urszula Płowiec.

Komitet został powołany na podstawie Uchwały nr 5/2007 Prezydium PAN z dnia 20 marca 2007 r. W paragrafie 1 Uchwały zapisano „Tworzy się Komitet Nauk o Finansach PAN, współpracujący z Wydziałem I – Nauk Społecznych PAN, obejmujący swoim zakresem działania badania i studia w zakresie nauk o finansach, opracowywanie standardów i opiniowanie programów nauczania, opracowywanie ekspertyz i opinii naukowych oraz

doradztwo w zakresie finansów oraz prowadzenie działalności wydawniczej i szerzenie wiedzy o finansach”.

W dniu 26 marca 2007 r. Zastępca Przewodniczącego Wydziału I Nauk Społecznych prof. Andrzej P. Wiatrak powołał Komisję Wyborczą do wyborów Komitetu Nauk o Finansach PAN pod przewodnictwem prof. Krzysztofa Jajugi. Wybory do Komitetu odbyły się w czerwcu 2007 r. Na pierwszym posiedzeniu w dniu 2 lipca 2007 r. nowo wybranego Komitetu na kadencję 2007–2010 wybrane zostało ośmioosobowe Prezydium oraz Przewodniczący Komitetu, dwóch Zastępców Przewodniczącego oraz Sekretarz, będący jednocześnie jego członkami. Wkrótce po ukonstytuowaniu się władz Komitetu została utworzona strona internetowa <http://knfpan.pan.pl>, gdzie podana jest pełna lista członków Komitetu Nauk o Finansach.

2. Działalność Komitetu

Jedną z pierwszych decyzji Komitetu było powołanie czasopisma FINANSE jako głównego jego organu. Redaktorem Naczelnym została prof. Małgorzata Zaleska, a Przewodniczącym Rady Redakcyjnej – prof. Krzysztof Jajuga. Znalaziono również sponsora finansującego wydanie dwóch pierwszych numerów, którym jest Biuro Informacji Kredytowej.

Na posiedzeniu we wrześniu 2007 r. utworzono Zespół monitorujący funkcjonowanie kierunku finanse i rachunkowość oraz ogłoszono Konkurs o Nagrodę Komitetu Nauk o Finansach PAN za wybitne osiągnięcia w zakresie finansów, przyjmując jednocześnie regulamin Konkursu i powołując jury. Sponsorami nagrody pierwszego konkursu byli Bank Ochrony Środowiska i Towarzystwo Edukacji Bankowej SA w Poznaniu, a laureatem została prof. dr hab. Wiesława Przybylska-Kapuścińska z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Obecnie ogłoszony jest drugi konkurs, a sponsorem nagrody jest Bank PKO BP.

Na swoim posiedzeniu we wrześniu 2009 r. Komitet podjął również uchwałę w sprawie wystąpienia do Centralnej Komisji ds. Tytułów i Stopni Naukowych o utworzenie dyscypliny finanse w ramach dziedziny nauki ekonomiczne. Wniosek Komitetu w tej sprawie był rozpatrywany przez Sekcję Nauk Ekonomicznych CK oraz jej Prezydium i uzyskał poparcie obu tych gremiów. Ostateczną decyzję w sprawie utworzenia dyscypliny finanse podejmie w listopadzie lub grudniu 2009 r. Walne Zgromadzenie Centralnej Komisji.

Komitet był współorganizatorem konferencji katedr finansowych w Toruniu w dniach 10–12 września 2008 r. Uczestniczy również w organizacji identycznej konferencji, która będzie się odbywała w Szczecinie w dniach 9–11 września 2009 r. Na posiedzeniu w dniu 10 września 2008 r. Komitet podjął decyzję o zorganizowaniu wspólnie z Instytutem Zarządzania Finansami Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu konferencji dydak-

tycznej pt. „Dydaktyka finansów na kierunku Finanse i Rachunkowość”. Konferencja odbyła się w dniach 16–17 czerwca 2009 r. w Kudowie-Zdroju. W okresie swojej działalności Komitet objął również patronat nad 7 konferencjami naukowymi.

W ramach posiedzeń Komitetu wygłaszane były referaty związane z rozprawami habilitacyjnymi:

- posiedzenie w dniu 27 lutego 2008 r., referat dra hab. Jacka Mizerki z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu pt. „Podejścia opcyjne do finansowej oceny efektywności inwestycji rzeczowych”;
- posiedzenie w dniu 2 lipca 2008 r., referat dra Pawła Niedziółki ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie pt. „Wybrane aspekty teorii stabilności finansowej”;
- posiedzenie w dniu 2 grudnia 2008 r., referat dr Beaty Świeckiej z Uniwersytetu Szczecińskiego pt. „Niewypłacalność gospodarstw domowych. Przyczyny – skutki – przeciwdziałanie”.

W dniu 6 maja 2009 r. Prezes PAN prof. Michał Kleiber zwrócił się z prośbą do Komitetu Nauk o Finansach o opracowanie ekspertyzy obejmującej diagnozę zaproponowanych nowych rozwiązań legislacyjnych oraz wskazanie optymalnych zasad finansowania Akademii i jej jednostek z punktu widzenia PAN jako osoby prawnej. Wyniki ekspertyzy zostaną wykorzystane w toku prac legislacyjnych nad nowym projektem ustawy o PAN. Spośród członków Komitetu powołany został zespół w składzie: prof. Teresa Famulska, prof. Krystyna Piotrowska-Marczak, prof. Jan Sobiech, który przygotowuje taką ekspertyzę.

Decyzją z dnia 15 maja 2009 r. Prezes PAN prof. Michał Kleiber powołał Zespół Integracyjno-Ekspertki Nauk Ekonomicznych PAN celem przygotowania i przedstawienia Prezydium PAN oceny realizacji problematyki badawczej w zakresie nauk ekonomicznych oraz obecnego stanu tych nauk w Polsce w odniesieniu do sytuacji na arenie międzynarodowej, określenie pożądanego kierunku dalszego ich rozwoju, możliwości i ograniczeń. Członkami tego Zespołu z ramienia Komitetu zostali: prof. Andrzej Gospodarowicz, prof. Jan Szambelańczyk, prof. Jerzy Węclawski.

Komitet Nauk o Finansach PAN występował też z wieloma inicjatywami. Jednym z przykładów jest wniosek do Przewodniczącego Sekcji Nauk Ekonomicznych CK o wystąpienie z pismem do dziekanów wydziałów ekonomicznych, w którym wskazana zostanie treść zapisu art. 26 p. 2 Ustawy o Tytułach i Stopniach Naukowych. Zapis ten jest następujący: Centralna Komisja może w szczególnych przypadkach na wniosek rady wydziału właściwej jednostki organizacyjnej posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego, dopuścić do wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora osobie, która uzyskała stopień doktora i posiada wybitne osiągnięcia naukowe lub artystyczne”. W krajach zachodnich, w szczególności w USA, pracuje duża grupa profesorów polskiego pochodzenia ze stopniem doktora, zajmujących się finansami. Warto występować z wnioskami

o nadawanie im tytułów profesora i podejmować z nimi współpracę w zakresie badań naukowych i dydaktyki.

Komitet zwrócił się również z pismem do rektorów uczelni ekonomicznych w Polsce o rozpatrzenie możliwości rozszerzenia formuły Zeszytów Naukowych, aby w szerszym zakresie były publikowane artykuły z innych uczelni ekonomicznych.